

رابطه صفات تاریک شخصیت و قلدری سایبری با میانجیگری بی تفاوتی اخلاقی و تکانشگری در دانش آموزان

The Relationship Between Dark Personality Traits and Cyberbullying with the mediation of Moral Indifference and Impulsivity in Students

Niloofar Abousaedi Jirofti

M.Sc. Student in Family Counseling, Counseling Department, Faculty of Humanities, University of Hormozgan, Bandar Abbas, Iran.

Farideh Seyfjamali Jamalabad

M.A General Psychology, University of Tabriz, Tabriz, Iran.

Fatemeh Nemati Sogolitappeh*

Associate Professor, Department of Psychology, Faculty Of Education And Psychology, University of Tabriz, Tabriz, Iran.

f.nemati84@gmail.com

Amir Marouf Sofian

M.A General Psychology, University of Tabriz, Tabriz, Iran.

نیلوفر ابوسعیدی جیرفتی

دانشجوی کارشناسی ارشد مشاوره خانواده، گروه مشاوره، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه هرمزگان، بندرعباس، ایران.

فریده سیف جمالی جمال اباد

کارشناسی ارشد روانشناسی عمومی، دانشکده علوم تربیتی و روان شناسی، دانشگاه تبریز، تبریز، ایران.

فاطمه نعمتی سوگلی تپه (نویسنده مسئول)

دانشیار گروه روانشناسی، دانشکده علوم تربیتی و روان شناسی، دانشگاه تبریز، تبریز، ایران.

امیر معروف صوفیان

کارشناسی ارشد روانشناسی عمومی، دانشکده علوم تربیتی و روان شناسی، دانشگاه تبریز، تبریز، ایران.

Abstract

The present study was aimed to investigate the relationship between dark personality traits and cyberbullying through the mediation of moral indifference and impulsivity in students. The research method was descriptive_correlational, path analysis type. The research population was all high school students in Tabriz in 2024, from which 388 individuals were selected as a sample through multi_stage cluster random sampling. The tools of this study included the Cyber-Bullying/Victimization Experiences Questionnaire (CBVEQ) by Antoniadou et al. (2016), the Dirty Dozen scale (DDS) by Johnson and Webster (2010), the Mechanisms of Moral Disengagement Scale (MMDS) by Bandura et al. (1996), and the Barrett Impulsivity Scale (BIS-11) by Patton et al (1995). The fit indices showed that the final model had a good fit. The direct effect of Machiavellianism and antisociality on cyberbullying ($P<0.01$) was significant. the direct effect of narcissism on cyberbullying, machiavellianism on impulsivity, narcissism on impulsivity and antisociality on moral indifference were not significant ($P>0.05$). the indirect effect of machiavellianism and narcissism through moral indifference and impulsivity on cyberbullying was significant ($P<0.01$). As a result impulsivity and moral indifference play an important role in cyberbullying and mental health professionals can rely on this model to design necessary therapeutic interventions.

Keywords: Impulsivity, Dark Personality Traits, Cyberbullying, Moral indifference.

چکیده

پژوهش حاضر با هدف بررسی رابطه صفات تاریک شخصیت و قلدری سایبری با میانجیگری بی تفاوتی اخلاقی و تکانشگری در دانش آموزان انجام گرفت. روش پژوهش توصیفی-همبستگی از نوع تحلیل مسیر بود. جامعه پژوهش کلیه دانش آموزان متوسطه شهر تبریز در سال ۱۴۰۳ بودند که از بین آنها به صورت تصادفی خوشه ای چندمرحله ای ۳۸۸ نفر به عنوان نمونه انتخاب شدند. ابزارهای این پژوهش شامل مقیاس تجربه قلدری سایبری (CBVEQ) آنتیادو و همکاران (۲۰۱۶)، مقیاس شخصیت تاریک (DDS) جانسون و وبستر (۲۰۱۰)، مقیاس بی تفاوتی اخلاقی (MMDS) بندورا و همکاران (۱۹۹۶) و مقیاس تکانشگری بارت (BIS-11) پاتون و همکاران (۱۹۹۵) بود. شاخص های برازش نشان داد مدل نهایی از برازش مناسبی برخوردار بود. اثر مستقیم ماکیاولیسم و جامعه ستیزی بر قلدری سایبری ($P<0.01$) معنادار بود. اثر مستقیم خودشیفتگی بر قلدری سایبری، ماکیاولیسم بر تکانشگری، خودشیفتگی بر تکانشگری و جامعه ستیزی بر بی تفاوتی اخلاقی معنادار نبود ($P>0.05$). اثر غیرمستقیم ماکیاولیسم و خودشیفتگی به واسطه بی تفاوتی اخلاقی و جامعه ستیزی به واسطه تکانشگری بر قلدری سایبری معنادار بود ($P<0.01$). در نتیجه تکانشگری و بی تفاوتی اخلاقی نقش مهمی در قلدری سایبری دارد و متخصصان می توانند با تکیه بر این مدل به طراحی مداخلات درمانی لازم بپردازند.

واژه های کلیدی: تکانشگری، صفات تاریک شخصیت، قلدری سایبری، بی تفاوتی اخلاقی.

مقدمه

نوجوانی دوره‌ای حساس و سرنوشت‌ساز در رشد اجتماعی و هیجانی فرد است که در آن روابط با همسالان و تعاملات اجتماعی نقش پررنگی پیدا می‌کنند (پنگ^۱ و همکاران، ۲۰۲۵). با گسترش فناوری و دسترسی آسان به اینترنت، فضای مجازی به بخش جدایی‌ناپذیری از زندگی نوجوانان تبدیل شده است. پژوهش‌های بین‌المللی نشان داده است که اعتیاد به اینترنت^۲ و فضای مجازی رو به گسترش بوده و حدود ۵ درصد از کل جمعیت از آن رنج می‌برند (ددی^۳ و همکاران، ۲۰۲۴). با گسترش فناوری‌های دیجیتال شبکه‌های اجتماعی، نوع جدیدی از رفتارهای پرخطر، ازجمله قلدری سایبری^۴، در میان نوجوانان ظهور یافته است (لی^۵ و همکاران، ۲۰۲۵). قلدری سایبری به هرگونه رفتار آزاردهنده، تهدیدآمیز یا تحقیرکننده‌ای اطلاق می‌شود که از طریق ابزارهای دیجیتالی مانند پیام‌رسان‌ها، شبکه‌های اجتماعی، ایمیل یا بازی‌های آنلاین انجام می‌شود. در حقیقت قلدری سایبری به‌عنوان نوعی خشونت روانی و اجتماعی در فضای مجازی تعریف می‌شود که در آن فرد یا گروهی از افراد به‌صورت عمدی و مکرر اقدام به آسیب رساندن به دیگران از طریق فناوری‌های دیجیتال می‌کنند (تنگ^۶ و همکاران، ۲۰۲۴). این رفتار می‌تواند شامل توهین و تخریب فردی در گروه‌های مجازی و شبکه‌های اجتماعی، پخش شایعات و اطلاعات نادرست درباره افراد، محروم کردن فرد از حضور در گروه‌های آنلاین و تشویق دیگران به نادیده گرفتن یا طرد او باشد (لی و همکاران، ۲۰۲۵).

ازنظر اسپیتسکا^۷ و همکاران (۲۰۲۴) هر رفتاری که فرد در فضای مجازی از خود نشان می‌دهد، تحت تأثیر مجموعه‌ای از عوامل شخصیتی شکل می‌گیرد. در این میان، صفات تاریک شخصیت^۸ به دلیل ارائه چشم‌اندازی منحصربه‌فرد از ویژگی‌های رفتاری افراد، توجه زیادی را در حوزه روان‌شناسی شخصیت به خود جلب کرده است (پالهاس و ویلیامز^۹، ۲۰۰۲). این صفات که شامل ماکیاولیسم^{۱۰}، خودشیفتگی^{۱۱} و جامعه ستیز^{۱۲} هستند، الگوهای رفتاری خاصی را در افراد ایجاد می‌کنند که می‌توانند بر روابط اجتماعی، تعاملات بین‌فردی و حتی رفتارهای آسیب‌زا مانند قلدری سایبری تأثیرگذار باشند (جهانی زنگیر و همکاران، ۱۴۰۲). افراد خودشیفته تمایل دارند که به استفاده از قلدری سایبری، برتری و تسلط خود را بر دیگران نشان دهند. این افراد معمولاً به دنبال کسب توجه و تأیید اجتماعی هستند و ممکن است از تحقیر دیگران در فضای مجازی برای افزایش احساس قدرت خود استفاده کنند (آرپاکی^{۱۳}، ۲۰۱۸). در مقابل، افراد با ویژگی ماکیاولیستی انگیزه‌های دست‌کاری و فریب دیگران را دارند و از قلدری سایبری به‌عنوان ابزاری برای کنترل و نفوذ بر دیگران استفاده می‌کنند و با برنامه‌ریزی، دیگران را به صورت غیرمستقیم مورد آزار و اذیت قرار می‌دهند (لادانی و پورتیلو^{۱۴}، ۲۰۱۷). از سوی دیگر، افراد دارای ویژگی‌های جامعه‌ستیز فاقد همدلی و احساس گناه هستند و رفتارهای قلدری سایبری آن‌ها بیشتر تکانشی، بی‌پروا و همراه با لذت از آزار دیگران است. این افراد معمولاً هیچ احساس مسئولیتی در قبال آسیب‌های روانی که به دیگران وارد می‌کنند، ندارند و به دلیل هیجان‌طلبی بالا، به دنبال رفتارهای مخرب در فضای مجازی هستند (بونفا^{۱۵} و همکاران، ۲۰۲۵).

از عوامل دیگری که تأثیر آن بر قلدری سایبری گزارش شده است، بی‌تفاوتی اخلاقی است (کالینز، ۲۰۲۴). بی‌تفاوتی اخلاقی، مفهومی است که توسط بندورا (۱۹۹۰) مطرح شد و به افراد این امکان را می‌دهد که بدون احساس گناه یا ناراحتی، در رفتارهای غیراخلاقی مانند قلدری سایبری مشارکت کنند. این سازه به عنوان یک فرایند شناختی تعریف می‌شود که در طول زمان رشد می‌کند و افراد را قادر می‌سازد تا اعمال غیراخلاقی خود را توجیه کرده و از عواقب روان‌شناختی آن دوری کنند (اصغری و نمازی، ۲۰۲۴). تحقیقات نشان داده‌اند که بی‌تفاوتی اخلاقی، نقش مهمی در افزایش رفتارهای قلدری سایبری دارد (کالینز، ۲۰۲۴). افرادی که سطح بالایی از بی‌تفاوتی اخلاقی دارند، احتمال بیشتری دارد که درگیر تحقیر، توهین، پخش شایعات، و حذف عمدی افراد از گروه‌های مجازی شوند، زیرا احساس همدلی

1. Pang

2. Internet addiction

3. Dadi

4. Cyberbullying

5. Lee

6. Teng

7. Spyska

8. Dark personality traits

9. Paulhus & Williams

10. Machiavellianism

11. Narcissism

12. Psychopathy

13. Arpaci

14. Ladanyi & Portillo

15. Bonfa

کمتری نسبت به قربانیان خود دارند (کوکینوس و آنتونیادو^۱، ۲۰۲۴). این افراد معمولاً رفتارهای خود را از طریق توجیه اخلاقی، کاهش مسئولیت‌پذیری، یا مقصر دانستن قربانی توجیه می‌کنند، که این امر به آنها اجازه می‌دهد بدون احساس گناه به رفتارهای آسیب‌زننده خود ادامه دهند (مارین-لوپز^۲ و همکاران، ۲۰۲۰). علاوه بر این، بی‌تفاوتی اخلاقی تحت تأثیر محیط، گروه‌های اجتماعی و فرهنگ دیجیتال تغییر می‌کند، در نتیجه در فضای مجازی، که تعاملات پیامدهای فوری کمتری دارند، افراد راحت‌تر درگیر رفتارهای قلدری سایبری می‌شوند و آسیب‌هایی جدی به قربانیان وارد می‌کنند (اصغری و نمازی، ۲۰۲۴).

بر اساس پژوهش پارک^۳ و همکاران (۲۰۲۴) تکنانشری نیز یکی از ویژگی‌های دیگری است که احتمالاً با قلدری سایبری و صفات تاریک شخصیت ارتباط دارد. این ویژگی به صورت انجام رفتارهای ناگهانی، بدون برنامه‌ریزی قبلی و ناتوانی در به تعویق انداختن لذت تعریف می‌شود (موریس^۴ و همکاران، ۲۰۲۲). همچنین، صفات تاریک به خصوص جامعه‌ستیزی و خودشیفتگی با تکنانشری ارتباطی مستقیم دارند (تانگ^۵ و همکاران، ۲۰۲۵). پژوهش دیگری نشان داد که بین قلدری سایبری با تکنانشری همبستگی بالایی وجود دارد (زیچ^۶ و همکاران، ۲۰۲۳). بدین معنی افرادی که به صورت غیرقابل کنترل، از اینترنت در جهت نشان دادن ویژگی‌های قلدرانه استفاده می‌کنند قبل از اقدام، به عمل خود فکر نمی‌کنند و به صورت تکنانشری دست به چنین رفتاری می‌زنند. این افراد نمی‌توانند واکنش‌های فوری خود را کنترل و مهار کنند (سلا شایوویتز^۷ و همکاران، ۲۰۲۴). تحلیل‌های پژوهش‌ها حاکی از آن است که تکنانشری در این زمینه عملکردی دوگانه دارد: هم به عنوان پیامد صفات تاریک شخصیت و هم به عنوان پیش‌بینی‌کننده قلدری سایبری. این یافته‌ها تأیید می‌کند که تکنانشری نه تنها یک متغیر دخیل، بلکه یک مکانیسم واسطه‌ای حیاتی بین صفات شخصیتی تاریک و پیامدهای سایبری آسیب‌زا محسوب می‌شود (توکارو^۸، ۲۰۱۷؛ فریک^۹ و وایت، ۲۰۰۸).

با توجه به ناهمخوانی یافته‌های موجود درباره سازوکارهای مؤثر بر قلدری سایبری، این پژوهش با بررسی همزمان دو مسیر واسطه‌ای متمایز - بی‌تفاوتی اخلاقی به عنوان مکانیسم شناختی و تکنانشری به عنوان مکانیسم کنترل رفتاری - در پی ارائه الگویی یکپارچه برای تبیین تفاوت‌های فردی در آسیب‌پذیری نسبت به این رفتارهاست. یافته‌های این مطالعه می‌تواند مبنایی برای طراحی مداخلات هدفمند باشد؛ به طوری که برای افراد با صفات خودشیفتگی بر بازسازی شناخت‌های اخلاقی و برای جامعه‌ستیزها بر راهبردهای تنظیم هیجان تمرکز کند. بر این اساس پژوهش حاضر با هدف بررسی رابطه صفات تاریک شخصیت و قلدری سایبری با میانجیگری بی‌تفاوتی اخلاقی و تکنانشری در دانش آموزان انجام گرفت.

روش

پژوهش حاضر توصیفی-همبستگی از نوع تحلیل مسیر بود. جامعه آماری این پژوهش کلیه دانش آموزان متوسطه دوم شهر تبریز در سال تحصیلی ۱۴۰۳-۱۴۰۴ بودند. نمونه‌گیری به شیوه تصادفی خوشه‌ای چندمرحله‌ای انجام شد و انتخاب حجم نمونه بنا به نظر کلاین^{۱۰} (۲۰۲۳) محاسبه گردید. حداقل حجم نمونه ۲۰۰ نفر می‌باشد؛ در نتیجه حجم نمونه با احتساب افت شرکت کنندگان ۴۰۰ نفر در نظر گرفته شدند. بدین ترتیب که از بین ۵ ناحیه شهر تبریز دو ناحیه انتخاب شده و از مدارس متوسطه دوم آن نواحی، ۶ مدرسه انتخاب و از هر مدرسه ۲ کلاس به صورت تصادفی برای شرکت در پژوهش انتخاب شدند. معیارهای ورود به مطالعه شامل دانش آموزان دختر و پسر نواحی ۵ گانه شهر تبریز، دسترسی به اینترنت و شبکه‌های اجتماعی، آگاهی از اهداف پژوهش و ارائه رضایت آگاهانه برای شرکت در مطالعه بود. معیارهای خروج شامل انصراف از ادامه پژوهش، عدم رضایت و تکمیل پرسشنامه‌ها به شکل ناقص بود. فرایند شرکت کنندگان با اطلاع کامل از اهداف پژوهش، به صورت داوطلبانه مشارکت کردند و در هر مرحله امکان انصراف داشتند. برای رعایت اصول اخلاقی، اطمینان داده شد که اطلاعات شرکت کنندگان محرمانه باقی مانده و صرفاً به صورت گروهی مورد تحلیل قرار می‌گیرد. همچنین، ۱۸ پرسشنامه با استفاده از فاصله اطمینان Mahalanobis به عنوان داده پرت

1. Kokkinos & Antoniadou

2. Marín-López

3. Park

4. Morris

5. Tang

6. Zych

7. Sela-Shayovitz

8. Tokarev

9. Frick

10. Kline

شناسایی و حذف شد. در نهایت، داده‌های ۳۸۸ نفر در تجزیه و تحلیل پژوهش لحاظ گردید. برای تحلیل داده‌ها، روش تحلیل مسیر با استفاده از نرم‌افزارهای SPSS نسخه ۲۶ و AMOS نسخه ۲۴ به کار گرفته شد.

ابزار سنجش

مقیاس تجربه قلدری سایبری^۱ (CBVEQ): این پرسشنامه توسط آنتیادو^۲ و همکاران (۲۰۱۶) برای سنجش قلدری سایبری طراحی شده است و شامل ۲۴ گویه است که نمره‌گذاری آن در طیف لیکرت ۵ درجه‌ای (هرگز=۱ تا هرروز=۵) نمره‌گذاری می‌شود. این پرسشنامه دارای دو عامل قلدری سایبری^۳ و قربانی سایبری^۴ می‌باشد که هر عامل دارای ۱۲ گویه است. سازندگان اصلی مقیاس (آنتیادو و همکاران، ۲۰۱۶) ضریب آلفای کرونباخ را برای برای خرده مقیاس‌های قلدری سایبری ۰/۸۹ و قربانی سایبری ۰/۸۰ و برای کل مقیاس ۰/۶۳ بدست آوردند. پژوهش آنتیادو و همکاران (۲۰۱۶) برای بررسی روایی این پرسشنامه نشان داد که این پرسشنامه همبستگی مثبتی با ویژگی‌های شخصیت ضد اجتماعی (۰/۲۹) و ویژگی‌های بی‌عاطفگی و بی‌احساسی (۰/۱۹) دارد و در نتیجه از روایی همزمان مناسبی برخوردار است. در ایران ضریب آلفای کرونباخ برای خرده مقیاس قلدری سایبری ۰/۷۵، قربانی سایبری ۰/۷۸ و برای کل مقیاس ۰/۷۹ گزارش شده است. همچنین اعتماد پرسشنامه به روش بازآزمایی بررسی شده است که ضریب همبستگی به فاصله ۱ هفته برای قلدری سایبری ۰/۶۳ بوده است. بشرپور و زردی (۱۳۹۸) در پژوهش خود رای بررسی روایی از روایی سازه استفاده کردند و بیان نمودند شاخص‌های برازندگی نشان می‌دهد که مدل اندازه‌گیری پرسشنامه حاضر خوب و در نتیجه، روایی سازه قابل قبولی دارد (بشرپور و زردی، ۱۳۹۸). در پژوهش حاضر ضریب آلفای کرونباخ برای خرده مقیاس قلدری سایبری ۰/۹۳ بدست آمد.

مقیاس شخصیت تاریک^۵ (DDS): این ابزار، که توسط جانسون و وبستر^۶ (۲۰۱۰) طراحی شده، برای ارزیابی سه صفت تاریک شخصیت ماکیاولیسم^۷ (سوالات ۱ تا ۴)، خودشیفتگی^۸ (سوالات ۵ تا ۸) جامعه‌ستیزی^۹ (سوالات ۹ تا ۱۲) استفاده می‌شود و شامل ۱۲ گویه است که بر اساس مقیاس لیکرت ۷ درجه‌ای (کاملاً مخالفم=۱ تا کاملاً موافقم=۷) ارزیابی می‌شوند. پژوهش جانسون و وبستر (۲۰۱۰) نشان داد روایی روایی این پرسشنامه در نمونه خارجی به روش تحلیل عاملی اکتشافی در مجموع سه عامل با بار عاملی بیش از ۰/۴۰ در مجموع ۶۳ درصد واریانس را تبیین کردند و پایایی بالای این ابزار با ضریب بازآزمایی یک هفته‌ای ۰/۷۶ تا ۰/۸۷ تأیید شد. در ایران نیز قمرانی و همکاران (۱۳۹۴) برای روایی این مقیاس از همبستگی هر گویه با نمره کل استفاده کردند که همبستگی گویه‌ها با نمره کل در تمام موارد معنی‌دار بود. همچنین ضریب همبستگی خرده مقیاس ماکیاولیسم، جامعه‌ستیز و خودشیفتگی با نمره کل به ترتیب ۰/۸۳، ۰/۷۶ و ۰/۷۵ بود. براساس نتایج بدست آمده نتیجه روایی ملاکی نشان داد که سه ویژگی شخصیت تاریک با مقیاس کوتاه تکانش دیگرآزاری همبستگی مثبت بین ۰/۶۷ الی ۰/۷۳ محاسبه شد. همچنین قمرانی و همکاران (۱۳۹۴) ضریب آلفای کرونباخ برای مولفه‌های ماکیاولیسم، خودشیفتگی و جامعه‌ستیزی را به ترتیب ۰/۹۲، ۰/۶۸، ۰/۴۰ دادند. در پژوهش حاضر میزان آلفای کرونباخ برای ماکیاولیسم ۰/۸۲، خودشیفتگی ۰/۶۸ و جامعه‌ستیزی ۰/۴۷ بدست آمد.

مقیاس بی‌تفاوتی اخلاقی^{۱۰} (MMDS): این مقیاس که توسط بندورا^{۱۱} و همکاران (۱۹۹۶) طراحی گردید و بی‌تفاوتی اخلاقی افراد را در قالب ۳۲ گویه و در یک مقیاس پنج درجه‌ای از (کاملاً موافقم=۱ تا کاملاً مخالفم=۵) درجه‌بندی می‌شود. نمرات پایین‌تر در این مقیاس نشان دهنده بی‌تفاوتی اخلاقی بیشتر است و بالعکس. ضریب پایایی این پرسشنامه در پژوهش بندورا و همکاران (۱۹۹۶) با استفاده از آلفای کرونباخ ۰/۸۲ گزارش شده است. برای بررسی روایی این مقیاس از همبستگی هر گویه با نمره کل استفاده کردند که همبستگی گویه‌ها با نمره کل در تمام موارد معنی‌دار بود. همچنین روایی همزمان مقیاس بی‌تفاوتی اخلاقی با رفتارهای ضداجتماعی^{۱۲} همبستگی مثبت ۰/۶۰ داشت (بردلی و کاواسانو^{۱۳}، ۲۰۰۷). همچنین در بین مطالعات داخلی، طبق پژوهش رسایی کشکوک و همکاران (۱۳۹۷) پایایی آزمون به روش آلفای کرونباخ، ۰/۸۲ گزارش شده است. همچنین برای بررسی روایی سازه مقیاس حاضر از روش تحلیل عاملی تاییدی استفاده شد (GFI=0/91; و AGFI=0/93 و RMSEA=0/06)، که نتایج حاصل از روایی سازه مناسب بود. آلفای کرونباخ این پرسشنامه در مطالعه حاضر ۰/۹۰ بدست آمد.

1. Cyber-Bullying/Victimization Experiences Questionnaire

2. Antoniadou

3. Cyberbullying

4. cyber victimization

5. Dirty Dozen scale

6. Jonason & Webster

7. Machiavellianism

8. Narcissism

9. Psychopathy

10. Mechanism of moral disengagement Scale

11. Bandura

12. Antisocial behaviors

13. Boardley & Kavussanu

مقیاس تکانشگری بارت^۱ (BIS-11): پرسشنامه تکانشگری بارت ویرایش یازدهم توسط پاتون^۲ و همکاران (۱۹۹۵) ساخته شده است. این پرسشنامه دارای ۳۰ گویه و سه خرده مقیاس تکانشگری شناختی^۳، تکانشگری حرکتی^۴ و عدم برنامه‌ریزی^۵ می‌باشد. سوالات این پرسشنامه در مقیاس لیکرت تنظیم شده است که از ۱ (هرگز) تا ۴ (تقریباً همیشه) است. بیشترین نمره کسب شده ۱۲۰ و کمترین نمره نیز ۳۰ می‌باشد. سازندگان اصلی این مقیاس (پاتون و همکاران، ۱۹۹۵) ضریب آلفای کرونباخ برای کل مقیاس را ۰/۸۳ و برای خرده مقیاس‌های مقیاس تکانشگری شناختی، تکانشگری حرکتی و عدم برنامه‌ریزی به ترتیب ۰/۷۴، ۰/۷۴ و ۰/۷۳ گزارش کردند. همچنین ضریب همبستگی کل مقیاس تکانشگری با عامل عدم برنامه‌ریزی ۰/۸۰، با عامل تکانشگری حرکتی ۰/۷۴ و با عامل تکانشگری شناختی ۰/۴۷ گزارش شد که حاکی از روایی مناسب فرم خاجی این ابزار می‌باشد. پایایی و روایی فرم فارسی این مقیاس بر اساس نتایج پژوهش اختیاری و همکاران (۱۳۸۷)، ضریب آلفای کرونباخ برای کل این مقیاس ۰/۸۳، برای خرده مقیاس‌های تکانشگری شناختی ۰/۷۸، تکانشگری حرکتی ۰/۶۳ و عدم برنامه‌ریزی ۰/۷۴ گزارش شد. همچنین روایی همزمان این مقیاس با پرسشنامه تکانشگری آیزنک ۰/۳۶ گزارش شد (اختیاری و همکاران، ۱۳۸۷). در پژوهش حاضر ضریب آلفای کرونباخ برای کل مقیاس ۰/۷۸ و برای خرده مقیاس‌های عدم برنامه‌ریزی، تکانشگری حرکتی و تکانشگری شناختی به ترتیب ۰/۷۷، ۰/۷۵ و ۰/۶۸ بدست آمد.

یافته‌ها

در پژوهش حاضر ۳۸۸ دانش آموز مشارکت داشتند. از این تعداد ۹۴ دانش آموز پسر (۲۴ درصد) و ۲۸۸ دانش آموز دختر (۷۴ درصد) بودند. دامنه سنی شرکت کنندگان در پژوهش حاضر دانش آموزان نوجوان ۱۵ تا ۱۸ سال با میانگین سنی ۱۶/۹۶ سال و انحراف معیار ۱/۰۲ بود. جدول ۱ میانگین، انحراف معیار، کشیدگی و چولگی متغیرهای مورد مطالعه را نشان می‌دهد.

جدول ۱. ماتریس همبستگی، میانگین و انحراف استاندارد متغیرهای پژوهش

متغیرها	۱	۲	۳	۴	۵	۶
۱. ماکیاولیسم	۱					
۲. خودشیفتگی	۰/۶۰***	۱				
۳. جامعه‌ستیزی	۰/۱۸***	۰/۱۷***	۱			
۴. بی‌تفاوتی اخلاقی	۰/۲۸***	۰/۲۸***	۰/۱۲*	۱		
۵. تکانشگری	۰/۰۷	۰/۰۸	۰/۱۶***	۰/۱۹***	۱	
۶. قلدری سایبری	۰/۳۶***	۰/۲۴***	۰/۲۴***	۰/۳۷***	۰/۱۰***	۱
میانگین	۸/۰۴	۱۰/۳۹	۱۵/۶۸	۶۹/۷۲	۶۸/۷۳	۱۴/۸۲
انحراف استاندارد	۴/۲۷	۳/۹۲	۳/۵۴	۱۷/۵۵	۹/۶۲	۵/۳۵
کجی	۱/۱۶	۰/۳۹	-۰/۸۸	۰/۲۶	-۰/۲۸	۱/۵۲
کشیدگی	۰/۳۵	-۰/۳۸	۰/۵۸	۰/۴۴	۱/۴۰	۱/۱۹

* P < ۰/۰۵ ** P < ۰/۰۱

ماتریس همبستگی بین متغیرها نشان می‌دهد بین متغیرهای پژوهش همبستگی وجود دارد ($P < ۰/۰۱$) به جز رابطه تکانشگری با خودشیفتگی و ماکیاولیسم معنادار نبودند ($P > ۰/۰۵$). قبل از انجام تحلیل مسیر مفروضه‌های نرمال بودن متغیرهای پژوهش، عدم هم‌خطی چندگانه و استقلال منابع خطا بررسی شد. در بررسی نرمال بودن توزیع داده‌ها، قدر مطلق چولگی و کشیدگی تمامی متغیرها در محدوده کمتر از ۲ قرار داشت، بنابراین پیش‌فرض نرمال بودن مورد تأیید قرار گرفت. هم‌چنین مفروضه عدم هم‌خطی چندگانه با شاخص‌های آماره تحمل (بزرگ‌تر از ۰/۱) و عامل تورم واریانس (کمتر از ۱۰) به ترتیب در متغیر ماکیاولیسم ۰/۶۲ و ۱/۶۰، خودشیفتگی ۰/۶۲ و ۱/۶۰، جامعه‌ستیزی ۰/۹۳ و ۱/۰۶، بی‌تفاوتی اخلاقی ۰/۸۷ و ۱/۱۴ و تکانشگری ۱/۰۶ و ۰/۹۴ ارزیابی شد. پس می‌توان گفت بین

۱. Barratt impulsiveness scale

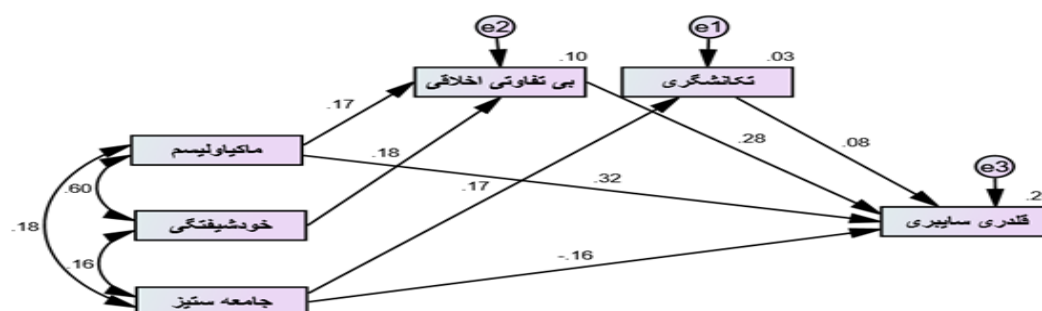
۲. Patton

۳. cognitive impulsivity

۴. motor impulsivity

۵. nonplanning

متغیرهای پژوهش هم خطی وجود ندارد. در نهایت مفروضه استقلال منابع خطا از طریق آزمون دوربین واتسون ارزیابی شد و با توجه به اینکه مقدار محاسبه شده (۱/۸۹) از دو حد بحرانی (۲/۵ - ۱/۵) عبور نکرده بود، این پیش فرض نیز محقق شد. بنابراین استفاده از روش تحلیل مسیر، برای تحلیل داده‌های پژوهش بلامانع بود. مدل فرضی پژوهش در شکل ۱ نشان داده شده است.

شکل ۲. مدل نهایی پژوهش

شکل (۲) مسیرها و ضرایب استاندارد مربوط به مدل فرضی رابطه صفات تاریک شخصیت و قلدری سایبری با میانجیگری بی تفاوتی اخلاقی و تکانشگری را نشان می‌دهد. در مدل مفهومی بر اساس نتایج تحلیل مسیر، ضرایب همه مسیرهای حاضر در مدل معنادار شدند. همچنین در جهت بهبود شاخص‌های برازش مدل، اثر مستقیم خودشیفتگی بر قلدری سایبری، ماکیاولیسم بر تکانشگری، خودشیفتگی بر تکانشگری و جامعه‌ستیزی بر بی تفاوتی اخلاقی بدلیل عدم معناداری ($P > 0.05$) از مدل اصلاح شده حذف گردیدند.

جدول ۲. برآوردهای ضرایب اثر مستقیم

P	T (C.R)	S.E.	β	B	متغیر درون‌زا	متغیر برون‌زا
۰/۰۰۱	۶/۷۷	۰/۰۵	۰/۳۲	۰/۳۹	قلدری سایبری	ماکیاولیسم
۰/۰۰۴	۲/۸۸	۰/۲۴	۰/۱۷	۰/۷۰	بی تفاوتی اخلاقی	ماکیاولیسم
۰/۰۰۲	۳/۱۱	۰/۲۶	۰/۱۸	۰/۸۲	بی تفاوتی اخلاقی	خودشیفتگی
۰/۰۰۱	۳/۴۱	۰/۱۳	۰/۱۷	۰/۴۵	تکانشگری	جامعه‌ستیزی
۰/۰۰۱	۳/۴۱	۰/۰۶	-۰/۱۶	-۰/۲۹	قلدری سایبری	جامعه‌ستیزی
۰/۰۰۱	۶/۵۸	۰/۰۱	۰/۲۸	۰/۰۹	قلدری سایبری	بی تفاوتی اخلاقی
۰/۰۲۲	۱/۲۲	۰/۰۲	۰/۰۸	۰/۰۳	قلدری سایبری	تکانشگری

همان‌طور که جدول (۲) نشان می‌دهد، اثرات مستقیم صفات تاریک ماکیاولیسم ۰/۱۴ در سطح خطای ($P < 0.01$)، و جامعه‌ستیزی ۰/۱۶- در سطح خطای ($P < 0.01$) به لحاظ آماری بر پرخاشگری سایبری معنادار است. همچنین، اثر مستقیم هر سه صفت تاریک ماکیاولیسم، خودشیفتگی و کینه‌توزی به لحاظ آماری بر تنظیم هیجان ناسازگار معنی‌دار بودند ($P < 0.01$). اثر مستقیم تنظیم هیجان ناسازگار نیز به میزان ۰/۱۱ بر قلدری سایبری معنی‌دار بود ($P < 0.05$).

جدول ۳. برآوردهای ضرایب اثر غیرمستقیم (بوت استروپ)

P	حد پایین بوت استروپ	حد بالای بوت استروپ	β	متغیر درون‌زا	میانجی	متغیر برون‌زا
۰/۰۰۱	۰/۰۲۴	۰/۰۹۹	۰/۰۵۸	قلدری سایبری	بی تفاوتی اخلاقی	ماکیاولیسم
۰/۰۰۱	۰/۰۲۴	۰/۰۹۲	۰/۰۵۳	قلدری سایبری	بی تفاوتی اخلاقی	خودشیفتگی
۰/۰۰۱	۰/۰۰۴	۰/۰۳۸	۰/۰۱۲	قلدری سایبری	تکانشگری	جامعه‌ستیزی

همان‌طور که جدول (۳) نشان می‌دهد، اثرات غیرمستقیم صفات تاریک ماکیاولیسم، خودشیفتگی و جامعه‌ستیزی به واسطه بی تفاوتی اخلاقی و تکانشگری بر قلدری سایبری مثبت و معنادار است ($P < 0.01$).

جدول ۴. شاخص‌های برازش مدل نهایی

	P	NFI	TLI	AGFI	GFI	RMSEA	CFI	χ^2/df	df
مدل	۰/۰۴	۰/۹۶	۰/۹۲	۰/۹۵	۰/۹۸	۰/۰۷	۰/۹۸	۲/۹۴	۴
قابل قبول		>۰/۹۰	>۰/۹۰	>۰/۸۰	>۰/۹۰	<۰/۰۸	>۰/۹۰	<۳	

شاخص‌های برازش مدل در جدول شماره ۴ حاکی از برازش مطلوب مدل نهایی پژوهش می‌باشد. مقدار (AGFI، GFI، TLI، CFI)، مقدار (NFI) بالاتر از ۰/۹۰ می‌باشد و مقدار (RMSEA) کمتر از ۰/۰۸ می‌باشد که حاکی از برازش مطلوب مدل دارد. CFI نشان‌دهنده برازش مدل نسبت به مدل استقلال است و شاخص اقتصاد مدل χ^2/df و RMSEA حاکی از اقتصادی بودن آن است.

بحث و نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر با هدف تبیین نقش میانجی بی‌تفاوتی اخلاقی و تکانشگری در رابطه بین ویژگی‌های تاریک شخصیت با قلدری سایبری انجام شد. نتایج نشان داد مدل پژوهش از برازش مطلوبی برخوردار است. یافته‌ها حاکی از آن بود که بی‌تفاوتی اخلاقی در رابطه ماکیاولیسم و خودشیفتگی با قلدری سایبری نقش میانجی ایفا می‌کند، در حالی که تکانشگری تنها در رابطه جامعه‌ستیزی با قلدری سایبری به‌عنوان واسطه عمل می‌نماید. این الگوی متفاوت میانجی‌گری با یافته‌های مطالعات پیشین همسو است. این نتیجه می‌تواند با نتایج تحقیقات غلامی و همکاران (۲۰۲۵)، جهانی زنگیر و همکاران (۱۴۰۲)، بونفا و همکاران (۲۰۲۵)، مارین-لوپز و همکاران (۲۰۲۰) و ابوسعیدی جیرفتی و همکاران (۱۴۰۳)، سلا شایوویتز و همکاران (۲۰۲۴) همسویی داشته باشد.

نتایج پژوهش حاضر نشان داد که بین صفات تاریک ماکیاولیسم و جامعه‌ستیزی با قلدری سایبری رابطه معنی‌داری وجود دارد. این یافته با نتایج پژوهش غلامی و همکاران (۲۰۲۵)، جهانی زنگیر و همکاران (۱۴۰۲)، اصغری و نمازی (۲۰۲۴) و آرپاکی (۲۰۱۸) همسو بود. در تبیین این نتیجه بر اساس نظریه تسلط اجتماعی^۱ (سیدانیوس و پراتو^۲، ۲۰۰۱) افراد ماکیاولیست، که به فریبکاری، کنترل و دستکاری اجتماعی تمایل دارند، در فضای مجازی از قلدری سایبری به عنوان ابزاری برای تحمیل تسلط خود استفاده می‌کنند و معمولاً فضای مجازی به دلیل فراهم آوردن امکان ناشناس ماندن، یک محیط ایده‌آل برای این افراد است تا بدون ترس از مجازات، از قلدری سایبری به عنوان ابزاری برای کسب منافع شخصی و حفظ قدرت برای دستکاری دیگران استفاده کنند (آرپاکی و همکاران، ۲۰۱۸). نظریه انتخاب اجتماعی^۳ توضیح می‌دهد که رفتارهای پرخاشگرانه به دو نوع کنشی^۴ و واکنشی^۵ تقسیم می‌شوند. قلدری سایبری معمولاً نوعی پرخاشگری کنشی است که به برنامه‌ریزی و کنترل نیاز دارد، در حالی که جامعه‌ستیزی بیشتر با پرخاشگری واکنشی همراه است که تکانشی و بدون تفکر است. از آنجایی که افراد جامعه‌ستیز کمتر قادر به برنامه‌ریزی و کنترل تکانه‌های خود هستند، احتمال درگیری آن‌ها در قلدری سایبری بصورت مستقیم کاهش می‌یابد (کوکینوس و آنتونیادو، ۲۰۲۴).

همچنین نتایج بدست آمده نشان داد که بین خودشیفتگی و ماکیاولیسم با بی‌تفاوتی اخلاقی رابطه معنی‌داری وجود دارد. این نتیجه با پژوهش‌های جهانی زنگیر و همکاران (۱۴۰۲)، پریور^۶ و همکاران (۲۰۰۸)، غلامی و همکاران (۲۰۲۵)، کوکینوس و آنتونیادو (۲۰۲۴) و اصغری و نمازی (۲۰۲۴) مطابقت داشت. نظریه بازداری اخلاقی آلبرت بندورا (۱۹۹۹) توضیح می‌دهد که افراد ماکیاولیست معمولاً مسئولیت رفتارهای غیراخلاقی خود را به دیگران یا شرایط بیرونی نسبت می‌دهند و از این طریق، احساس گناه را کاهش می‌دهند. آن‌ها همچنین با کوچک جلوه دادن اثرات منفی اعمال خود، توجیه می‌کنند که رفتارشان ضرر جدی ندارد. این فرایندها موجب می‌شوند که افراد ماکیاولیست به تدریج نسبت به پیامدهای اخلاقی رفتارهایشان بی‌تفاوت شوند و به راحتی دروغ بگویند، دیگران را فریب دهند و از دیگران برای رسیدن به اهداف خود سوءاستفاده کنند (غلامی و همکاران، ۲۰۲۵). همچنین نظریه خودمحوری و اخلاقی شدن^۷ بیان می‌کند افراد خودشیفته به دلیل اینکه خود را برتر از دیگران می‌دانند و از مکانیسم‌های بازداری اخلاقی برای توجیه رفتارهای خود استفاده می‌کنند. این مکانیسم‌ها شامل توجیه عقلانی، تغییر مسئولیت، و کم‌اهمیت جلوه دادن پیامدهای منفی رفتارهایشان می‌شود. افراد خودشیفته ممکن است در موقعیت‌های اجتماعی از رفتارهای غیر

1. Social Dominance Orientation

2. Sidanius & Pratto

3. Social Selection Theory

4. Proactive Aggression

5. Reactive Aggression

6. Pryor

7. Narcissism and Moral Disengagement Theory

اخلاقی مانند فریبکاری یا دستکاری استفاده کنند، زیرا آن‌ها به دنبال تأمین نیازهای شخصی خود هستند و احساس نمی‌کنند که برای این اعمال باید مسئولیت اخلاقی بپذیرند (پریور و همکاران، ۲۰۰۸).

نتایج پژوهش حاضر نشان داد که بین جامعه‌ستیزی و تکانشگری رابطه معنی‌داری وجود دارد. این یافته با نتایج پژوهش‌های پارک و همکاران (۲۰۲۴)، سلاشایوویتز و همکاران (۲۰۲۴) و تانگ و همکاران (۲۰۲۵) همسو بود. در تبیین این نتیجه گفته می‌شود افرادی که به جامعه‌ستیزی تمایل دارند، اغلب از ویژگی‌های تکانشگرانه برخوردارند و معمولاً از کنترل تکانه‌ها و ارزیابی عواقب اعمالشان ناتوان هستند و در نتیجه بیشتر در معرض بروز رفتارهای ضد اجتماعی و پرخاشگرانه قرار دارند. همچنین تکانشگری می‌تواند به عنوان یک عامل تسهیل‌کننده در بروز رفتارهای ضد اجتماعی عمل کند. بدین صورت افرادی که تکانشگری بالایی دارند، اغلب نمی‌توانند از تصمیمات سریع و بر اساس لحظه‌گرایی خود اجتناب کنند، که در نتیجه ممکن است در موقعیت‌های اجتماعی دچار مشکلات و تعارضات شوند. لذا منطقی است گفته شود که بین جامعه‌ستیزی و تکانشگری رابطه معنی‌داری وجود دارد (تانگ و همکاران، ۲۰۲۵).

یافته دیگر این مطالعه نشان داد بین بی‌تفاوتی اخلاقی و تکانشگری با قلدری سایبری رابطه معنی‌داری وجود دارد. این یافته با مطالعات پیشین اصغری و نمازی (۲۰۲۴)، زیچ و همکاران (۲۰۲۳)، کالینز (۲۰۲۴) و کوکینوس و آنتونیادو (۲۰۲۴) همسویی داشت. در تبیین این یافته می‌توان گفت طبق نظریه بازداری اخلاقی آلبرت بندورا (۱۹۹۹) افرادی که بی‌تفاوتی اخلاقی دارند، به راحتی خود را از احساس مسئولیت در قبال دیگران معاف می‌کنند و به همین دلیل احتمال انجام رفتارهای آزاردهنده مانند قلدری سایبری برای آن‌ها بیشتر است. این افراد در فضای آنلاین به دلیل ناشناس بودن و عدم مواجهه مستقیم با پیامدهای اعمال خود، احساس مسئولیت کمتری نسبت به قربانیان دارند و در نتیجه، این ویژگی‌ها باعث می‌شود که فرد به راحتی به سمت رفتارهای مخرب مانند قلدری سایبری کشیده شود (کوکینوس و آنتونیادو، ۲۰۲۴). از سوی دیگر تکانشگری به معنای تمایل به اقدام فوری و بدون تفکر در مورد پیامدهای رفتارها است. این ویژگی باعث می‌شود که افراد تکانشگر قادر به کنترل تکانه‌های خود نباشند و در شرایط مختلف، به ویژه در فضای آنلاین، بدون ارزیابی دقیق پیامدهای منفی اعمالشان، اقدام به رفتارهایی کنند که به دیگران آسیب می‌رساند. در فضای آنلاین، ویژگی‌های تکانشگری تقویت می‌شود زیرا امکان ناشناسی و فاصله از پیامدهای فوری رفتارها وجود دارد. در این فضا، فرد ممکن است به سرعت تصمیم بگیرد و به هیچ‌گونه فکری درباره عواقب اعمال خود نپردازد. از آنجا که افراد تکانشگر به سرعت و بدون تفکر عمل می‌کنند، احتمال این که دست به رفتارهایی مانند قلدری سایبری بزنند، بیشتر می‌شود (زیچ و همکاران، ۲۰۲۴).

نتیجه دیگر این مطالعه نشان داد بی تفاوتی اخلاقی در رابطه بین ماکیاولیسم و قلدری سایبری نقش میانجی دارد. این نتیجه بدست آمده با پژوهش‌های غلامی و همکاران (۲۰۲۵)، کوکینوس و آنتونیادو (۲۰۲۴) و اصغری و نمازی (۲۰۲۴) همسویی دارد. در تبیین این یافته گفته می‌شود افراد برای دستیابی به اهداف خود به توانایی در تنظیم و کنترل رفتارهایشان نیاز دارند. افرادی که ویژگی‌های ماکیاولیستی دارند، به دلیل تمرکز بر دستیابی به اهداف شخصی و عدم توجه به اصول اخلاقی، ممکن است توانایی محدودی در خودتنظیمی داشته باشند. این افراد در شرایطی که نیاز به استفاده از رفتارهای غیر اخلاقی برای دستیابی به اهداف دارند، به راحتی از اصول اخلاقی عبور می‌کنند. در نتیجه، بی‌تفاوتی اخلاقی در آن‌ها ایجاد می‌شود. بی‌تفاوتی اخلاقی به معنای ناتوانی در توجه به پیامدهای منفی رفتارهای خود برای دیگران است. این بی‌تفاوتی می‌تواند فرد را به سمت انجام رفتارهای آسیب‌زننده مانند قلدری سایبری سوق دهد. در چنین شرایطی، فرد به دلیل ناتوانی در کنترل و تنظیم رفتارهای خود و به دلیل عدم احساس مسئولیت نسبت به آسیب‌هایی که به دیگران وارد می‌کند، می‌تواند در فضای آنلاین به تحقیر، تهدید یا آزار دیگران بپردازد (کوکینوس و آنتونیادو، ۲۰۲۴).

همچنین این مطالعه نشان داد بی تفاوتی اخلاقی در رابطه بین خودشیفتگی و قلدری سایبری نقش میانجی ایفا می‌کند. این یافته با سایر نتایج مطالعات پیشین کوکینوس و آنتونیادو (۲۰۲۴)، جهانی زنگیر و همکاران (۱۴۰۲) و اصغری و نمازی (۲۰۲۴) همسو می‌باشد. در تبیین این یافته بر اساس نظریه یادگیری اجتماعی بندورا (۱۹۷۷)، رفتارهای انسان از طریق مشاهده، مدل‌سازی و فرایندهای شناختی شکل می‌گیرند. یکی از این فرایندها، بی‌تفاوتی اخلاقی است که شامل مکانیزم‌هایی می‌شود که از طریق آن‌ها افراد رفتارهای غیراخلاقی خود را توجیه کرده و احساس گناه را کاهش می‌دهند. افراد خودشیفته معمولاً از این مکانیزم‌ها برای توجیه رفتار قلدری سایبری خود استفاده می‌کنند. به‌عنوان مثال، ممکن است رفتار خود را به‌عنوان یک اقدام منصفانه توجیه کنند و بگویند که قربانی مستحق آن بوده است. از سوی دیگر، سرزنش قربانی و غیرانسانی‌سازی او نیز در این فرآیند نقش مهمی دارد. افراد خودشیفته ممکن است قربانی را فردی ضعیف و بی‌ارزش تصور کنند و در نتیجه، احساس همدلی نسبت به او نداشته باشند. بنابراین، بی‌تفاوتی اخلاقی به‌عنوان یک پل شناختی، به افراد خودشیفته این امکان را می‌دهد که بدون تجربه احساس گناه، دیگران را مورد آزار قرار دهند. این مکانیسم، تأثیر خودشیفتگی بر قلدری سایبری را تقویت می‌کند و باعث می‌شود که افراد خودشیفته، بدون هیچ‌گونه ملاحظات اخلاقی، به این رفتارها ادامه دهند (جهانی زنگیر و همکاران، ۱۴۰۲).

در نهایت این مطالعه نشان داد که تکانشگری در رابطه بین جامعه ستیزی و قلدری سایبری نقش میانجی ایفا می کند. این نتیجه همسو با پژوهش های قبلی زیچ و همکاران (۲۰۲۳)، پارک و همکاران (۲۰۲۴) و تانگ و همکاران (۲۰۲۵) بود. بر اساس نظریه بازداری رفتاری گری^۱ (۱۹۸۷)، رفتار انسان تحت تأثیر دو سیستم تنظیم کننده: سیستم بازداری رفتاری^۲ (BIS) و سیستم فعال سازی رفتاری^۳ (BAS) است. از سوی دیگر جامعه ستیزی دارای ویژگی هایی مانند تکانشگری بالا می باشند، و این تکانشگری ناشی از ضعف در سیستم بازداری رفتاری است و باعث می شود فرد بدون در نظر گرفتن پیامدهای منفی، به سرعت و بدون کنترل هیجانی درگیر قلدری سایبری شود. در افراد جامعه ستیز که هم زمان تکانشگری بالایی دارند، ضعف سیستم BIS و برتری سیستم BAS باعث افزایش رفتارهای پرخطر، مانند ارسال پیام های تهدیدآمیز یا تحقیر دیگران در فضای مجازی، بدون احساس پشیمانی می شود. بنابراین، تکانشگری به عنوان یک عامل میانجی، اثر جامعه ستیزی بر قلدری سایبری را از طریق کاهش حساسیت به پیامدهای منفی و افزایش رفتارهای هیجان محور و لحظه ای تقویت می کند (پارک و همکاران، ۲۰۲۴).

در مجموع، یافته های این پژوهش گویای آن است که رابطه علی بین صفات تاریک شخصیت و پدیده قلدری سایبری از طریق سازوکارهای روان شناختی متمایزی قابل تبیین است. تحلیل های صورت گرفته حاکی از آن است که بی تفاوتی اخلاقی به عنوان مکانیسم شناختی-اخلاقی، سهم معناداری در میانجی گری رابطه بین خصیصه های ماکیاولیستی و خودشیفتگی با رفتارهای سایبری آزاردهنده ایفا می نماید. این در حالی است که تکانشگری به عنوان مکانیسم تنظیم هیجانی-کنترلی، منحصراً در مسیر جامعه ستیزی به قلدری سایبری نقش واسطه ای دارد. چنین تمایزی مؤید این فرضیه کلیدی است که علی رغم همپوشانی مفهومی بین صفات تاریک، هر یک از این سازه های شخصیتی از طریق فرایندهای روان شناختی ناهمگونی بر بروز رفتارهای پرخطر سایبری تأثیر می گذارند. از منظر نظری، این یافته ها همسو با مدل های چندبعدی شخصیت بوده و مؤید اهمیت تمایز قائل شدن بین ابعاد شناختی و کنش گرایانه در تبیین پدیده های پیچیده روان اجتماعی است. به عبارت دقیق تر، یافته های حاضر از سویی بر نقش محوری تحریف های شناختی در توجیه رفتارهای غیراخلاقی تأکید داشته و از سوی دیگر، اهمیت نقص های کارکردهای اجرایی را در سوق دادن افراد به رفتارهای تکانشی پرخطر برجسته می سازد. این الگوی دوگانه میانجی گری نه تنها درک ما را از مکانیسم های زیربنایی آسیب شناختی قلدری سایبری عمق می بخشد، بلکه مبنای نظری مستحکمی برای طراحی مداخلات اختصاصی بر اساس ویژگی های شخصیتی فراهم می آورد.

یکی از محدودیت های این پژوهش، حجم نمونه بود که ممکن است قابلیت تعمیم به جمعیت های دیگر را نداشته باشد. همچنین در این پژوهش، از ابزارهای خودگزارشی استفاده شده است، که ممکن است تحت تأثیر سوگیری های شرکت کنندگان قرار گیرند. در این پژوهش تنها بی تفاوتی اخلاقی و تکانشگری به عنوان متغیرهای میانجی در نظر گرفته شده اند. با این حال، ممکن است عوامل دیگری مانند اضطراب یا هویت اجتماعی نیز در این رابطه نقش داشته باشند که در این تحقیق نادیده گرفته شده اند. پیشنهاد می شود برای تعمیم پذیری بیشتر نتایج، در پژوهش های آینده از نمونه های بزرگتر با ویژگی های دموگرافیک گوناگون استفاده شود. پیشنهاد می شود در مطالعات آینده از طرح های طولی استفاده شود تا بتوان تغییرات زمانی صفات تاریک شخصیت و رفتارهای قلدری سایبری را بهتر رصد کرده و روابط علی بین متغیرها را شناسایی کرد.

منابع

- ابوسعیدی جیرفتی، س.، معروف صوفیان، ا.، نعمتی سوگلی تپه، ف.، هاشمی نصرت آباد، ت. (۱۴۰۳). نقش میانجی تنظیم هیجان ناسازگار در رابطه بین صفات تاریک شخصیت با پرخاشگری سایبری. *رویش روان شناسی*. ۱۳ (۵): ۵۷-۶۶. <http://frooyesh.ir/article-1-5118-fa.html>
- اختیاری، ح.، صفایی، ه.، اسماعیلی جاوید، غ.، عاطف وحید، م.، عدالتی، ه.، مکر، آ. (۱۳۸۷). روایی و پایایی نسخه های فارسی پرسش نامه های آیزنک، بارت، دیکمن و زاکرمن در تعیین رفتارهای مخاطره جویانه و تکانشگری. *مجله روانپزشکی و روانشناسی بالینی ایران (اندیشه و رفتار)*. ۱۴ (۳) (پیاپی ۵۴): ۳۲۶-۳۳۶. <https://www.magiran.com/p586686>
- بشربور، س.، و زردی گیگلو، ب. (۱۳۹۸). خصوصیات روان سنجی مقیاس تجربه قلدری-قربانی سایبری در دانش-آموزان. *روانشناسی مدرسه*. ۱۸ (۱) (پیاپی ۲۹): ۵۷-۴۳. <https://doi.org/10.22098/jsp.2019.795>
- جهانی زنگیر، ح.، اقبالی، م.، جعفرزاده داشبلاغ، ح. (۱۴۰۲). پیش بینی قلدری سایبری براساس تکانشگری، بی تفاوتی اخلاقی و صفات تاریک شخصیت در نوجوانان دارای وابستگی به فضای مجازی. *رویش روان شناسی*. ۱۲ (۴): ۱۸۷-۱۹۶. <http://frooyesh.ir/article-1-4576-fa.html>
- رسایی کشوک، ز.، آهی، ق.، و منصوری، ا. (۱۳۹۷). نقش سه گانه های تاریک شخصیت در ریسک پذیری رفتاری و بی تفاوتی اخلاقی دانش آموزان پسر. *روانشناسی بالینی و شخصیت (دانشور رفتار)*. ۱۱ (۱) (پیاپی ۳۰): ۸۳-۹۱. <https://doi.org/10.1001.1.23452188.1397.16.1.7.8>

1. Gray

2. Behavioral Inhibition System

3. Behavioral activation system

قمرانی، ا.، صمدی، م.، تقی نژاد، م.، و شمسی، ع. (۱۳۹۴). شاخص های روانشنجی مقیاس شخصیت تاریک در دانشجویان. *روشها و مدل های روان شناختی*. (۲۰)، ۳-۸۵. <https://doi.org/20.1001.1.22285516.1394.6.20.5.2>

- Antoniadou, N., Kokkinos, C. M., & Markos, A. (2016). Development, construct validation and measurement invariance of the Greek cyberbullying/victimization experiences questionnaire (CBVEQ-G). *Computers in Human Behavior*, 65, 380-390. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2016.08.032>
- Arpaci, I. (2018). The moderating effect of gender in the relationship between narcissism and selfie-posting behavior. *Personality and Individual Differences*, 134, 71-74. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2018.06.006>
- Asghari, A., & Namazi, M. (2024). The Effectiveness of Social Cognition Training on Empathy and Moral Indifference of Teenagers with Cyberbullying. *Social Psychology Research*, 14(54), 61-72. <https://doi.org/10.22034/spr.2024.434891.1907>
- Bandura, A. (1990). Selective activation and disengagement of moral control. *Journal of social issues*, 46(1), 27-46. <https://doi.org/10.1111/j.1540-4560.1990.tb00270.x>
- Bandura, A., Barbaranelli, C., Caprara, G. V., & Pastorelli, C. (1996). Mechanisms of moral disengagement in the exercise of moral agency. *Journal of personality and social psychology*, 71(2), 364. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.71.2.364>
- Boardley, I. D., & Kavussanu, M. (2007). Development and validation of the moral disengagement in sport scale. *Journal of Sport and Exercise Psychology*, 29(5), 608-628. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.71.2.364>
- Bonfá-Araujo, B., Machado, G. M., Lima-Costa, A. R., Otoni, F., Nadeem, M., & Jonason, P. K. (2025). Testing the distinction between sadism and psychopathy: A metanalysis. *Personality and Individual Differences*, 235, 112973. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2024.112973>
- Collins, A. (2024). *Mitigating Cyberbullying among Teens: The Crucial Role of Moral Education in School Curricula*. <http://hdl.handle.net/20.500.12493/14469>
- Dadi, A. F., Dachew, B. A., & Tessema, G. A. (2024). Problematic internet use: A growing concern for adolescent health and well-being in a digital era. *Journal of Global Health*, 14, 03034. <https://doi.org/10.7189/jogh.14.03034>
- Gholami, M., Thornberg, R., Kabiri, S., & Yousefvand, S. (2025). From Dark Triad Personality Traits to Digital Harm: Mediating Cyberbullying Through Online Moral Disengagement. *Deviant Behavior*, 1-19. <https://doi.org/10.1080/01639625.2025.2453445>
- Gray, J. A. (1987). The psychology of fear and stress (Vol. 5). CUP Archive.
- Jonason, P. K., Webster, G. D. (2010). The Dirty Dozen: A Concise Measure of the Dark Triad. *Psychological Assessment*. 22, 2, 420-432. <https://doi.org/10.1037/a0019265>
- Kline, R. B. (2023). *Principles and practice of structural equation modeling*. Guilford publications. <https://B2n.ir/e15121>
- Kokkinos, C. M., & Antoniadou, N. (2024). Understanding academic dishonesty in university settings: The interplay of dark triad traits and moral disengagement. *The Journal of Genetic Psychology*, 185(5), 309-322. <https://doi.org/10.1080/00221325.2023.2297850>
- Lee, J., Choo, H., Zhang, Y., Cheung, H. S., Zhang, Q., & Ang, R. P. (2025). Cyberbullying Victimization and Mental Health Symptoms Among Children and Adolescents: A Meta-Analysis of Longitudinal Studies. *Trauma, Violence, & Abuse*, 15248380241313051. <https://doi.org/10.1177/15248380241313051>
- Marín-López, I., Zych, I., Ortega-Ruiz, R., Monks, C. P., & Llorent, V. J. (2020). Empathy online and moral disengagement through technology as longitudinal predictors of cyberbullying victimization and perpetration. *Children and Youth Services Review*, 116, 105144. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2020.105144>
- Morris, L. A., O'Callaghan, C., & Le Heron, C. (2022). Disordered decision making: a cognitive framework for apathy and impulsivity in huntington's disease. *Movement Disorders*, 37(6), 1149-1163. <https://doi.org/10.1002/mds.29013>
- Pang, Y., Wang, J., Li, W., Mao, S., & Song, C. (2025). Social network sites usage, cyberbullying perpetration, and adolescent depression: A cross-lagged panel analysis. *Psychological Trauma: Theory, Research, Practice, and Policy*. <https://doi.org/10.1037/tra0001900>
- Park, M. S. A., Billieux, J., Raj, S., Lee, M. C., Geoffrey, D. S., & Nuyens, F. (2024). Functional and dysfunctional impulsivity mediates the relationships between 'Dark Triad' traits and cyberbullying perpetration. *Criminal Behaviour and Mental Health*, 34(1), 54-65. <https://doi.org/10.1002/cbm.2321>
- Patton JH, Stanford MS, Barratt ES (1995). Factor structure of the Barratt Impulsiveness Scale. *Journal of Clinical Psychology* 51, 6, 768-774. [https://doi.org/10.1002/1097-4679\(199511\)51:6](https://doi.org/10.1002/1097-4679(199511)51:6)
- Paulhus, D. L., & Williams, K. M. (2002). The dark triad of personality: Narcissism, Machiavellianism, and psychopathy. *Journal of research in personality*, 36(6), 556-563. [https://doi.org/10.1016/S0092-6566\(02\)00505-6](https://doi.org/10.1016/S0092-6566(02)00505-6)
- Pryor, L. R., Miller, J. D., & Gaughan, E. T. (2008). A comparison of the Psychological Entitlement Scale and the Narcissistic Personality Inventory's Entitlement Scale: Relations with general personality traits and personality disorders. *Journal of personality assessment*, 90(5), 517-520. <https://doi.org/10.1080/00223890802248893>
- Sela-Shayovitz, R., Levy, M., & Hasson, J. (2024). The role of self-control in cyberbullying bystander behavior. *Social Sciences*, 13(1), 64. <https://doi.org/10.3390/socsci13010064>
- Sidanius, J., & Pratto, F. (2001). *Social dominance: An intergroup theory of social hierarchy and oppression*. Cambridge University Press. <https://B2n.ir/f90683>
- Spytska, L. (2024). *Symptoms and main features of personality formation of a psychopath*. *Arch Psych Psych*, 26(1), 34-43. <https://doi.org/10.12740/APP/172226>
- Tang, K. T., Mungall, L. R., Blais, J., & Pruysers, S. (2025). Dark Triad Traits and Cyberbullying Perpetration: Addressing Current Limitations in Dark Triad Studies. *Deviant Behavior*, 1-20. <https://doi.org/10.1080/01639625.2025.2468263>
- Teng, T. H., Varathan, K. D., & Crestani, F. (2024). A comprehensive review of cyberbullying-related content classification in online social media. *Expert Systems with Applications*, 244, 122644. <https://doi.org/10.1016/j.eswa.2023.122644>
- Zych, I., Kaakinen, M., Savolainen, I., Sirola, A., Paek, H. J., & Oksanen, A. (2023). The role of impulsivity, social relations online and offline, and compulsive Internet use in cyberaggression: A four-country study. *New media & society*, 25(1), 181-198. <https://doi.org/10.1177/14614448211009459>